

Dr hab. Dariusz Krok
Uniwersytet Opolski

Oddziaływanie psychomanipulacyjne jako forma nadużyć w sektach: teoria i badania

Zagadnienie oddziaływania psychomanipulacyjnego jest niewątpliwie jednym z największych problemów doświadczanych przez osoby, które były wykorzystywane przez grupy kultyczne. Ludzie mogą przyłączać się do grup kultycznych z różnych przyczyn. W niektórych przypadkach ich decyzja opiera się na swobodnym wyborze, ale w innych może być wynikiem manipulacyjnego wpływu grupy, stosującej psychologiczną perswazję. Analizując psychomanipulację w kontekście grup kultycznych, wielu autorów zwraca uwagę, że procesy psychomanipulacyjne są w centrum działań sekt i prowadzą do nadużyć oraz psychicznych szkód (Abgrall, 2005; Gardiner, 2009; Krok, 2007). Świadomość tych procesów i zdolność do obrony przeciwko technikom manipulacyjnym wydaje się odgrywać bardzo ważną rolę we współczesnym świecie.

Celem referatu jest przedstawienie oddziaływania psychomanipulacyjnego jako formy nadużyć w sektach na podstawie teorii i wyników badań empirycznych. Po pierwsze, trzy główne kategorie perswazji używane przez sekty zostały zidentyfikowane i opisane: (1) osobiste dowody, (2) logiczne dowody i (3) emocjonalne dowody. Z punktu wpływu społecznego, ludzie ufają najbardziej tym osobom, które uznają za kompetentne i wiarygodne. Z tego powodu przywódcy sekt mogą posługiwać się autorytetem i zaufaniem, aby zdobyć wiarygodność swoich członków w celu przyjęcia przez nich niektórych wartości i zachowań. Liderzy sekt często dostosowują swoje komunikaty do adresatów tak, aby uzyskać najkorzystniejsze odpowiedzi. Oddziaływania emocjonalne są uważane za skuteczne w przekonywaniu, gdyż odgrywają istotną rolę w procesach zmiany postaw (Taute, Huhmann, Thakur, 2010). W celu manipulacji, sekty prezentują wiadomości, które wywołują lęk i obawy np. przewidywania dotyczące końca świata z jednoczesną deklaracją, że jedynym sposobem na uratowanie życia jest całkowite poddanie się nauce grupy. Inny przykładem wpływu emocjonalnego jest bazowanie na mechanizmie niedoboru. Sekta może przekonywać,

że istnieje ograniczona liczba osób, które uzyskują dostęp do raju oraz, że dotyczy to tylko tych, którzy akceptują prawdy propagowane przez lidera.

Druga część referatu prezentuje wyniki badań prowadzonych nad strategiami manipulacyjnymi (egzystencjalna, kulturalno-religijna, ochronna), które są charakterystyczne dla grup kultycznych w obecności lub braku uprzedniego powiadomienia. Wyniki pokazały, że najbardziej negatywny wpływ stwierdzono przy zastosowaniu strategii ochronnej, a najmniej negatywny – podczas strategii egzystencjalnej. Uprzednie powiadomienie, stosowane w formie ujawnienia tożsamości grupy, prowadziło do bardziej negatywnych procesów poznawczych oraz nieprzychylnego nastawienia do komunikatów i mówcy (Krok, 2009).

Wnioski sformułowane na podstawie przedstawionych treści mogą być pomocne w pomocy ofiarom sekt. Osoby takie powinny bardziej dążyć do zrozumienia technik psychologicznych, które umożliwiają liderom i członkom sekt prowadzenie działalności zagrażającej autonomii i tożsamości. Praktycy pomagający ofiarom nadużyć sekt mogą tworzyć praktyczne narzędzia, które pozwolą im bardziej skutecznie pomagać osobom dotkniętym manipulacją w sektach.

BIBLIOGRAFIA

- Abgrall, J.-M. (2005). Sekty. Manipulacja psychologiczna. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Gardiner, P. (2009). *Delusion: Aliens, cults, propaganda and the manipulation of the mind*. Hants: John Hunt Publishing.
- Krok, D. (2007). *Persuasion and influence by cultic groups during recruitment*. In: P.T. Nowakowski (red.), *The phenomenon of cults from a scientific perspective* (s. 65-78). Cracow: Rafael.
- Krok, D. (2009). The influence of persuasive strategies used by cultic groups in the context of forewarning. *Cultic Studies Review*, 8, 1, 43-67.
- Taute, H.A., Huhmann, B.A., Thakur, R. (2010). Emotional Information Management: Concept development and measurement in public service announcements. *Psychology and Marketing*, 27, 5, 417-444.